

Císař, O. (2008): Politický aktivismus v České republice. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-168-0, 188 s.

Autor: Martin Bastl
Email: bastl@fss.muni.cz

V knize Politický aktivismus v ČR Ondřej Císař předkládá další příspěvek k výzkumu soudobého politického aktivismu. Do jisté míry navazuje na svůj předchozí výzkum prezentovaný např. v textu Transnacionální politické sítě. Recenzovaná publikace se ovšem plně věnuje českému politickému prostředí.

Úvodem autor představuje strukturu knihy a použitou metodologii, nástroje analýzy protestních událostí (s. 19). Právě výběr dat je při metodologii, kterou autor zvolil, největším problémem. Císař využívá selektivní výběr dat limitovaný jak časovým rozsahem (pěti z třinácti let), tak zdroji (archiv ČTK, 22 rozhovorů, emailový dotazník). Na druhou stranu si je vědom omezení daných získanými a zpracovanými daty a na problémy, které tím mohly být při analýze a interpretaci způsobeny, čtenáře pravidelně upozorňuje. K úvodu patří ještě kapitola čtvrtá, která vymezuje pro potřeby textu definici a typologii politického aktivismu. Klíčové je nastíněné dělení na participační a transakční aktivismu. Zatímco participační aktivismus se zakládá na organizovaném členství, míře participace obyvatel na činnosti dobrovolných organizací („to co dělají obyčejní občané“), transakční odkazuje k advokačním organizacím a profesionálnímu aktivismu („to, co dělají aktivisté a jejich organizace“).

Zatímco míra participace je v ČR (velmi) nízká, autor naznačuje, že se rozvinula efektivní síť transakčního aktivismu. Ve svém výzkumu sleduje tři kombinace aktivismu a participace (s. 29): aktivismus s participací (př. odborů), aktivismus bez participace (environmentalisté, skupiny hájící lidská práva a práva žen jako nový transakční aktivismus; anarchisté jako nový radikální aktivismus), participace bez aktivismu (občanská sebeorganizace a epizodická masová mobilizace). Tyto pasáže

se zdají být z hlediska další interpretace textů klíčové. Následující text směřuje opět k metodologii, odkazuje na nástroje analýzy protestních událostí, definici protestní události etc. Autor z modů politického aktivismu objevujících se v ČR v zásadě vylučuje pouze epizodickou masovou mobilizaci (tedy typ „krátkodobé události, při níž se veřejnosti předvádí vysoký počet účastníků“). Uvádí pouze - coby ojedinělý - případ takovéto události kampaň „Děkujeme, odejděte!“. Nabízí se otázka, do jaké kategorie událostí by tedy řadil např. protesty proti policejnímu zásahu na technivalu Czechtek 2005 anebo kampaň „Česká televize – věc veřejná“? Jakkoliv však, autor nadále pracuje s tvrzením, že v ČR lze identifikovat pouze čtyři mody aktivismu: sebeorganizaci, nový transakční aktivismus, nový radikální aktivismus a starý participační aktivismus. Ty analyzuje v čase do četnosti organizování protestních událostí, s ohledem na velikost těchto událostí (počet účastníků), cíle, požadavky a repertoár jednání. V této souvislosti se objevuje kupř. konstatování, že většinu událostí tvoří „nenásilné demonstrace, shromáždění, pochody, petice, happeningy a performance“ (s. 51). Aniž by se jednalo o zpochybňování pravdivosti tohoto konstatování, je třeba odkázat na autorem představenou metodu zvolenou k vyhledávání kódovaných protestních událostí – jsou to klíčová slova použitá při prohledávání archívu ČTK (s. 22). Vzhledem k tomu, že převážná část klíčových slov odkazuje k demonstracím, shromážděním, pochodům, peticím, happeningům a performancím a stávkám, nemůže určitě být překvapením, že tyto byly nalezeny. To, co bylo hledáno a (příliš často zřejmě) nalezeno nebylo, bylo násilné jednání a stávky. Otázce ne-používání násilných strategií se autor dále věnuje i v textu samém. Pro autorovu analýzu ovšem bylo podstatné složení repertoáru u různých modů aktivismu, tedy kdo (kteří aktivisté) jedná daným způsobem a jak se repertoár akcí měnil v čase.

Podrobná analýza se zabývá především novým aktivismem, transakčním a radikálním, přičemž těžiště studie tvoří transakční aktivismus, analýza radikálního (neúspěšného) je užívána víceméně jako kontrapunkt transakčního (úspěšného). Autor se aktivismem zabývá z několika perspektiv, přičemž využívá „model politického procesu“ a „teorii mobilizace zdrojů“ (s. 77).

Nebylo by účelné tlumočit celý autorův výklad, zdá se však, že z něj lze učinit přinejmenším některé předběžné závěry. Úspěch transakčního aktivismu u nás je výsledkem zahraniční intervence (počínaje financováním a konče politickou podporou). Ač to autor otevřeně neartikuluje, zdá se, že tento proces měl charakter (ideové, organizační atd.) kolonizace českého politického prostoru mezi soukromím a státem (tzv. občanské společnosti) zahraničními donory. Autor předkládá řadu argumentů proti tvrzení, že by zahraniční (mezinárodní) patronát vedl k de-politizaci či de-radikalizaci sítě transakčních aktivistů. Zároveň demonstruje, že mezinárodní patronát vede k rozvoji účinné politiky prosazování zájmů. U těchto zájmů však přinejmenším „nelze přesvědčivě odvodit“ poprávku z domácích zdrojů (s. 126). Jinak řečeno - témata, která jsou cizí či nenacházejí dostatečnou podporu mezi českou veřejností jsou výrazně zvýhodněna a úspěšně komunikována transakční sítí, která je závislá na zahraničních zdrojích. To je velmi zajímavé zjištění. Dlužno však zájmu poctivosti dodat, že autor svá zjištění interpretuje v jiném smyslu, totiž že transakční aktivismus je formou (úspěšné) reprezentace. Koho však a jakých zájmů?

Studie zároveň více než naznačuje, že naprostá většina populace se nijak nepodílí (nemůže či nechce) na artikulaci svých (nejen politických) zájmů a požadavků a na ovlivňování veřejných věcí s

výjimkou zcela lokálních („Not In My Backyard“) aktivit (sebeorganizace). Politika se tak redukuje na sféru izolovanou občanům a politická rozhodnutí jsou modifikována v lepším případě úzkou lobbistickou vrstvou (zastupující zájmy malých vyhraněných skupin populace?). Prohloubí-li se kupř. ekonomická krize, možná už za několik let bude možné posoudit, zda trendy nastíněné autorem v ČR dále posilují či se naopak zvýší participace občanů, kteří formulaci a prosazování svých zájmů začnou považovat jako politickou potřebu.

V případě publikace se bez pochyb jedná o velmi zajímavý příspěvek k výzkumu v dané oblasti, který nabízí řadu příležitostí k dalšímu bádání.